

PIJO XI.

APOSTOLSKA KONSTITUCIJA O LITURGIJI I LITURGIJSKOM PJEVANJU

- Divini Cultus -

„Božanskoga kulta“

(1928.)

1. Budući da je Crkva primila od svoga Utemeljitelja zadaću da se brine za svetost bogoslužja, očitó spada u njezinu službu da — ne dirajući u bit žrtve i sakramenata — propisuje ono, što pridonosi valjanom uređenju one časne i uzvišene službe, koja se posebno naziva liturgijom, kao naročiti sveti čin, naime: ceremonije, obrede, obrasce, molitve i pjevanje. I doista je liturgija sveta stvar, jer nas ona uzdiže k Bogu i sjedinjuje s njime, te jer po njoj svjedočimo svoju vjeru i jer nas veže- velika dužnost radi primljenih dobročinstava i pomoći, što ih neprestano trebamo. Iz toga proizlazi neka unutarnja veza između dogme i liturgije, veza, koja povezuje kršćansko bogoslužje i posvećenje ljudi. Stoga je Celestin I. smatrao, da je pravilo vjere izravna izraženo u časnim liturgijskim formulama. On veli: »Neka pravilo moljenja ustanovi pravilo vjerovanja. Jer kad pastiri svetih naroda vrše poslanje, koje im je povjereno, zauzimlju se kod Božanskog milosrđa za ljudski rod, a s njima traži i moli cijela Crkva«.

2. Ove su se zajedničke molitve — najprije prozване opus Dei, a onda officium divinum, kao dužnost, koju treba svaki dan Bogu iskazati — nekad vršile noću i danju uz veliko sudjelovanje vjernika. I doista je divno, koliko su za njegu pobožnosti kod puka još od starine pridonijele one jednostavne pjesme, koje su resile svete molitve i liturgijski čin. Osobito se u starim bazilikama, gdje je biskup, kler i puk naizmjenice pjevao slavu Bogu, imade pripisati liturgijskom pjevanju (kako nam svjedoči povijest) da su mnogi od barbara prihvatili kršćansku vjeru i civilizaciju. U crkvama su protivnici katoličke stvari dublje upoznavali dogmu o općinstvu Svetih: zato je car Valens, arijanac, bio neobično dirnut i zadivljen veličanstvom božanske tajne, što ju je izvršavao sv. Vasilije. A u Milanu su heretici prigovarali sv. Ambroziju, da opčarava mnoštvo liturgijskim pjevanjem, koje je potaklo sv. Augustina da prihvati Kristovu vjeru. Konačno su se u crkvama, gdje je gotovo čitav grad sačinjavao veliki kor, graditelji, slikari, kipari, pa i sami učenjaci po liturgiji

upoznavali s bogoslovskim stvarima u onolikoj mjeri, kako to danas jasno proizlazi iz spomenika srednjeg vijeka.

3. Iz svega se ovoga razabire, zašto su se rimski biskupi toliko brinuli da sačuvaju liturgiju i zašto su, dok su toliko nastojali da dogme izraze prikladnim riječima, toliko pazili, da uredi liturgijske zakone, te ih čuvaju i brane od svakog kvarenja. Razabire se i to, zašto su sveti oci liturgiju (ili pravilo moljenja) riječima i pismom tumačili i zašto je Tridentiski sabor izrekao želju da svećenici kršćanskom puku tumače liturgiju.

A što se tiče naših vremena, pred 25 je godina Pijo X. u onim odredbama svoga Motupropria, koje se odnose na gregorijansko pjevanje i svetu glazbu, prije svega sebi preduzeo, da potakne i njeti kršćanski duh u narodu mudro uklanjajući sve ono, što ne bi pristajalo svetosti i veličanstvu hrama Božjega. Jer vjernici se zato skupljaju u hramu, da tamo kao u ponajglavnijem izvoru, crpu pobožnost djelotvorno sudjelujući u časnim crkvenim tajnama i javnim i svečanim molitvama. Osobito je dakle važno da crkvene odredbe sadržavaju sve, što se odnosi na ukras liturgije, te umjetnosti i doista, kako je pravo, budu u plemenitoj službi bogoslužja. To ne samo da ne će biti na štetu samih umjetnosti, nego će nasuprot podići dostojanstvo i sjaj onih umjetnosti, koje se upotrebljavaju na svetom mjestu. To se na divni način očituje osobito u svetoj glazbi. Jer gdje god su se marno provele u život one odredbe, tamo su ponovno oživjele ljepote po izbor umjetnina, a ujedno je počeo cvasti i vjerski duh, budući da je kršćanski puk, više prožet liturgijskim duhom, započeo tješnje sudjelovati i kod euharistijskog obreda i svete psalmodije i javnih molitava. To smo i Mi sami s radošću iskusili, kad je u prvoj godini Našega Ponifikata, nepregledan kor klerika sviju naroda gregorijanskim pjevanjem oplemenio svečanu liturgiju, koju smo prikazali u Vatikanskoj bazilici.

4. Treba ipak požaliti, što ove premudre odredbe na nekim mjestima nisu bile potpuno provedene, pa su zato izostali i poželjni plodovi. Dobro naime znademo, da su se neki ispričavali, da njih ne obvezuju ovi zakoni, premda su bili tako svečana proglašeni. Pojedinci su s početka doduše poslušali njihov glas, ali su pomalo popustili onoj vrsti glazbe, koju treba na svaki način odstraniti iz hramova. Konačno su neki, osobito prigodom stoljetnih spomendana znamenitih glazbenika, u tim prilikama tražili povod, da se u hramu izvedu neka djela, koja — premda znamenita — nikako se nijesu smjela izvoditi u crkvi, jer nijesu u skladu sa svetošću mjesta i liturgijskih čina.

Da se dakle kler i vjerni puk radije i tačnije pokori ovim zakonima i odredbama, koje treba sveto i u svemu u cijeloj Crkvi obdržavati, želimo upozoriti na neke stvari, koje smo naučili iskustvom ovih 25 godina. Mi to činimo to radije, što je ovo ne samo spomengodina obnove crkvene glazbe, nego se slavi i uspomena redovnika Guidona Arretina, koji je pred neko 900 godina prema odredbi Rimskog Biskupa došao u Rim i iznio onaj svoj veliki izum, kojim se liturgijski napjevi, predani nam od starine, lakše mogu objavljivati i — na čast i korist Crkve i umjetnosti — potpuno sačuvati za poznija pokoljenja. Na Lateranu, gdje je nekad sv. Gregorije Veliki sabrao, uredio i uvećao riznicu svete monodije, baštinu i spomenik Otaca, te osnovao onu znamenitu Školu, da uvijek bude pravi tumač liturgijskih pjesama, okušao je monah Guido svoje divno iznašašće pred

rimskim klerom i samim Papom, koji je sve to osobito pohvalio i time postigao da se ova novost polagano na sve strane proširila i tako u velike koristila svakoj vrsti glazbe.

5. Svim dakle biskupima i Ordinarijima, koji treba da se brinu za svete umjetnosti u crkvama, jer su čuvari liturgije, želimo neke stvari preporučiti, udovoljujući željama tolikih glazbenih kongresa, osobito nedavnog sastanka, koji se održao u Rimu, što su nam ih priopćili mnogi pastiri i marni muževi i propovjednici ovih načela. Mi ih sve častimo zasluženom hvalom i zapovijedamo, da se, što slijedi, djelotvornijim putevima i predloženim načinom provede.

I. Svi oni, koji žele da budu zaređeni za svećenike, ne samo u sjemeništima, nego i u redovničkim kućama, već zarana treba da se priučavaju na gregorijansko pjevanje i crkvenu glazbu, jer će tako lakše naučiti ono, što spada na modulaciju i glasove, te će možebitne greške svoga grla moći odstraniti ili barem popraviti, što se kasnije, u zrelijoj dobi, ne bi moglo postići. Pouka u pjevanju i glazbi treba započeti u prvom početku školovanja, te se treba nastaviti u gimnaziji i liceju. Tako će oni, koji primaju svete redove, jer su i neopazice postali vješti u pjevanju, za vrijeme bogoslovske nauke bez ikakve muke i teškoće moći biti poučeni u onoj višoj disciplini, koju s pravom zovu estetikom gregorijanske monodije i glazbene umjetnosti, polifonije i orgulja. Doista je prikladno, da je sve to kleru poznato.

II. U sjemeništima i ostalim naučnim domovima, koji služe jednom i drugom kleru, treba da bude kratka, ali česta, gotovo svakidašnja vježba ili čitanje o gregorijanskom pjevanju i crkvenoj glazbi. Bude li se to vršilo u liturgijskom duhu, bit će prije utjeha nego teret za duše pitomaca poslije studija težih nauka. Tako će opsežniji i potpuniji uzgoj jednoga i drugoga klera u liturgijskoj glazbi bez sumnje to postići, da se koralna dužnost opet podigne do nekadanjeg dostojanstva i sjaja — ta koralna je dužnost ponajvažniji dio bogoslužja. Isto će tako ponovno oživjeti glazbene škole i kapele, kako kažu.

III. Svi oni, koji upravljaju bogoslužjem ili vrše bogoslužne čine u bazilikama, katedralama, kolegijatnim i konventualnim redovničkim crkvama, svim silama neka nastoje da se koralna dužnost obnovi pravilno, to će reći prema odredbama Crkve. Neka paze, da se božanska služba ne vrši samo dostojno, pažljivo i pobožno, što spada na općenitu dužnost vršenja božanske službe, nego da se posvećuje pažnja i crkvenim odredbama gledom na umjetnost pjevanja: u psalmodiji treba da se pazi i na pravilni način tonova zajedno sa svojim srednjim brojevima i klauzulama potrebnima za glas, i na prikladnu stanku kod zvjezdice, i na potpunu saglasnost u pjevanju psalmskih stihova i kitica u himnima. Bude li se to tačno izvršivalo, svi će oni, koji pravilno pjevaju pokazujući divno jedinstvo svojih duša u klanjanju Bogu i uredivši dva dijela kora natjecati se s onim vječnim slavospjevom Serafa, koji pjevahu jedan za drugim: Svet, Svet, Svet.

IV. A da u buduće ne bi tkogod nalazio lakih isprika, te se smatrao oslobođenim od dužnosti da se pokorava crkvenim zakonima, svi kanonički redovi i sve naprijed spomenute redovničke zajednice treba da sve to rasprave u određenim sastancima. I kao što je nekad bio cantor ili rector chori, tako i u buduće neka se u korovima kanonika i redovnika izabere vještak, koji će se brinuti, da se provedu u život norme o liturgiji i koralnom pjevanju i da ispravlja pogreške pojedinaca i čitavoga kora. Tu se ne smije

mimoići, da su po staroj i stalnoj crkvenoj disciplini i po samim kapitularnim konstitucijama, koje su i sada u važnosti, svi oni, koji su obvezani na kor, dužni da pravilno poznavaju barem gregorijansko pjevanje. A gregorijansko pjevanje, koje treba da se vrši u crkvama kojim mu drago, jest ono, koje je predloženo u autentičnom izdanju Crkve, vaticanskim slovima, udešeno prema starim kodeksima.

V. Želimo svima, na koje to spada, preporučiti pjevačke zborove (Capelas musicorum), koji su u neku ruku nasljednici starih škola, te u većim bazilikama imadu poglavito svrhu, da se bave polifonijskom glazbom. Budući da sveta polifonija s pravom zauzima drugo mjesto iza gregorijanskoga pjevanja, Mi vrlo želimo, da se takvi pjevački zborovi, koji su bili u cvatu od XIV. do XVI. vijeka, i danas obnove, osobito tamo, gdje često i opširno bogoslužje traži veći broj i izbor pjevača.

VI. Neka se podignu dječaćki zborovi ne samo u većim crkvama i katedralama, nego i u manjim i župnim crkvama. Dječake neka u pravilnom pjevanju poučavaju učitelji tako, da se njihovi glasovi, po starom običaju Crkve, sjedine sa zborovima muškaraca, naročito onda, kada treba, kao nekada, da ih se upotrebi za najviši glas u polifoničkoj glazbi, koji je prozvan cantus. Iz njihova je kruga, osobito u XVI. vijeku, proizašao mnogi vješti polifonijski glazbenik, kako je poznato, a između njih je prvi Ivan Petar Alojzije Palestrina.

VII. A jer smo zapazili, da se gdje gdje pokušava uvesti neku vrst glazbe, koja nikako nije u suglasju s vršenjem svetih obreda, osobito radi neumjerenoga upotrebljavanja glazbala, Mi izjavljujemo, da Crkva nipošto ne smatra savršenijom glazbenom formom ili podesnijom za svete obrede, ako simfonija prati ljudsko pjevanje. Nasuprot je dostojno, da ljudski glas ozvanja u svetim prostorijama više nego glazbala, glas, velimo, klera, pjevača i puka. Niti se može reći, da Crkva priječi napredale glazbene umjetnosti time, što ljudski glas pretpostavlja kojem mu drago glazbalu. Jer nijedno glazbalo, ma kako bilo izvrsno i savršeno, ne može nadvisiti ljudskog glasa u izražavanju osjećaja duše, osobita, kad se njime služi sama duša da uzdigne molitve i hvale k svemogućemu Bogu.

VIII. Vlastita je glazbalo Crkve, što ga je ona primila od starine, orgulje, koje su poradi svoje veličine i veličanstva bile smatrane dostojnima da budu sjedinjene s liturgijskim obredima tako, da ili prate pjevanje, ili, dok kor šuti, na propisanim mjestima, proizvode preslatke melodije. No i u tomu treba izbjegavati ono miješanje svetoga i profanoga, koje prouzrokuju izrađivači orgulja ili orguljaši, popuštajući nastranostima najnovije glazbe, koje bi dotle dovelo, da ovo divno glazbalo ne bi postiglo cilja, za koji je udešeno. I Mi sami želimo, da sve ono, što se odnosi na orgulje uvijek napreduje, prema liturgijskim propisima. Ali ne možemo prešutjeti svoju žalbu, da se i danas kuša najnovijim muzičkim oblicima uvesti u hram svjetski duh, kao što se nekad pokušavalo, drugim muzičkim formama, što ih je Crkva zabranila. Kad bi se ove najnovije forme počele uvoditi u Crkvu, Crkva ne bi mogla na ino, nego da ih osudi. Neka u crkvama odzvanjaju samo oni zvukovi orgulja, koji odražavaju veličanstvo mjesta i odišu svetošću obreda. Ovim će načinom i vještina onih, koji grade orgulje i glazbenika, koji na njima sviraju, dobiti novih snaga za djelotvornu pomoć svete liturgije.

IX. A da vjernici što djelotvornije sudjeluju kod bogoslužja, neka se opet uvede u puk gregorijansko pjevanje u onim dijelovima, koji spadaju na puk.

I doista je prijeko potrebno da vjernici ne prisustvuju svetim obredima kao tuđinci ili kao nijemi gledaoci, nego u punom osjećanju liturgijske ljepote, pa i onda, kad se vode procesije s uređenim redovima klera i udruženja, te da svoj glas, prema liturgijskim propisima, izmjenjuju s glasom svećenikovim ili s pjevanjem kora. Ako se to postigne, ne će se više događati, da puk ili nikako ili samo s nekim mrmljanjem jedva odgovara zajedničkim molitvama u liturgijskom ili narodnom jeziku.

X. Za sve to treba da se brine jedan i drugi kler, a biskupi treba da prednjače, da sami, ili po onima, koji su toj stvari vješti, nastoje oko liturgijske i glazbene izobrazbe vjernika, jer to je u vezi s kršćanskom naukom. To će se lakše postići na taj način, ako se u liturgijskom pjevanju poučavaju osobito škole, pobožna udruženja i ostala društva. A redovničke zajednice i družbe sestara i pobožnih žena neka budu poduzetne u postizavanju ovoga cilja u različitim institutima, koji su im povjereni za uzgoj i izobrazbu. Osobito se nadamo da će mnogo pridonijeti onomu, što želimo, ona društva, koja u nekim krajevima, pokoravajući se crkvenim vlastima, nastoje oko obnove crkvene glazbe u smislu crkvenih zakona.

XI. Da se sve to postigne potrebni su mnogi i vješti učitelji. Zato iskazujemo dužnu pohvalu onim školama i ustanovama, koje su u tom pravcu osnovane po katoličkom svijetu, jer poučavajući ove discipline izobrazavaju dobre i sposobne učitelje. No osobito želimo pohvaliti i istaći papinsku visoku glazbenu školu, koja je tamo od g. 1010 osnovana u Rimu po Piju X. Ovu je školu naš neposredni predhodnik, Benedikto XV., brižno unaprijedio i dao joj novo sjedište, te je i Mi posebnom pažnjom pratimo, kao dragocjenu baštinu dviju Papa i preporučamo je veoma svim Ordinarijima.

Vrlo dobro znademo, da sve ono, što smo gore odredili, traži mnogo pažnje i rada. No tko da ne zna, da su naši stari, prožeti pobožnim nastojanjem i liturgijskim duhom, velika umjetnička djela ostavili mlađima, bez obzira na sve poteškoće. I nije to čudo, jer što god proizlazi iz onog nutarnjeg života, kojim živi Crkva, nadilazi sve, pa i najsavršenije, što je svjetsko. Neka dakle teškoće, koje se suprotstavljaju ovom nastojanju, potaknu duhove biskupa, neka ih podignu, a ne slome. Tako će, slijedeći svi složno i ustrajno Našu volju, dostojno služiti Najvišem Pastiru.

Dano u Rimu, 20. prosinca 1928., u sedmoj godini Našega pontifikata.

PIUS PP. XI.